

NINA VODOPIVEC: Tu se ne bo nikoli več šivalo: Doživljanja izgube dela in propada tovarne.

Inštitut za novejšo zgodovino (Razpoznavanja; 45), Ljubljana 2021, 307 str.

Monografija *Tu se ne bo nikoli več šivalo: Doživljanja izgube dela in propada tovarne* Nine Vodopivec predstavlja nadaljevanje in tudi sintezo njenega dolgoletnega etnografskega raziskovanja dela v tekstilnih tovarnah, njegovih preoblikovanj ter družbenih, ekonomskih, fizičnih in psiholoških posledic deindustrializacije. Prinaša poglobljeno in zelo pomembno razpravo o preoblikovanju industrijskega dela in propadu industrije, kot smo jo poznali v 20. stoletju. Temelji na raziskavi, ki jo je avtorica v daljšem časovnem obdobju opravljala med nekdanjimi delavkami in delavci Mure, hkrati pa prinaša zelo pomembno analizo širših družbenih procesov, povezanih s preoblikovanjem in propadom industrije. Avtorica kombinira etnografsko raziskovanje (pogovore z nekdanjimi Murinimi delavkami in delavci) z analizo različnih družbeno pomembnih diskurzov (medijska, politična besedila). Besedilo, organizirano v povezana in logično razporejena poglavja, pokriva

široko problematiko – od opisa organizacije dela v industriji prek utelešenih izkušenj izgube ob stečaju, analize družbene modernizacije v socialističnem obdobju, načinov vrednotenja industrijskega dela do obravnave občutkov ob izgubi dela in propadu tovarn v kontekstu biografij posameznic in posameznikov.

Monografija ima, poleg uvoda, zaključka in daljšega povzetka v angleškem jeziku, šest poglavij. Prvo ponuja vpogled v delo v proizvodnji in odnose, vrednote in družbeni svet, ki jih je to delo izoblikovalo. Predstavitev družbenega sveta, povezanega z delom v Muri, deluje kot nujni semantični okvir za razumevanje procesov, ki so pripeljali do propada tovarne leta 2009. Drugo poglavje opisuje, kako so delavke in delavci doživeli ta propad, in osvetljuje čustva, ki so zaznamovala izkušnjo izgube dela v tovarni: razočaranje, žalost, občutke izgube, sramu in jeze. Oriše tudi širše družbene, medijske in politične razprave in odzive, ki so spremljali propad Mure. V tretjem poglavju se avtorica posveča utelešenim izkušnjam tovarniškega dela in izkušnjo industrijskega dela interpretira skozi prizmo zgodovinsko pogojene povezave med ljudmi in tovarno ter čutne izkušnje, ki še danes pomembno definirajo subjektiviteto delavk in delavcev. Četrto poglavje je posvečeno družbenemu razumevanju in vrednotenju industrijskega dela. V njem avtorica osvetli različne vidike, ki pogojujejo poglede na industrijo in njen propad: zgodovinski kontekst, postsocialistična preoblikovanja in utrditev novih paradig ter spremembe, do katerih je prišlo na širši, globalni ravni. V petem poglavju avtorica obravnava ključne dogodke v življenju delavk in delavcev, kot so izguba zaposlitve in propad tovarne, ter osvetli učinke teh dogodkov na njihovo

fizično in duševno zdravje, materialne razmere, družinske odnose, občutke in samodojemanje. Posebno pozornost posveti poklicnim boleznim, pomanjkljivostim v njihovi sistemski obravnavi v Sloveniji ter družbenemu razumevanju poklicnih bolezni in psihofizičnih posledic deindustrializacije oz. z njo povezanih sprememb. Šesto poglavje se osredotoča na občutenje in pripisovanje krivde v kontekstu izgube dela in propada tovarne. Koncept krivde uporabi kot prizmo za razumevanje družbenih interpretacij propada industrije in odgovornosti zanj. S tem tudi osvetli načine, kako sta se slovenska družba in politika spopadali z gospodarskim prestrukturiranjem: pozornost je bila namenjena učinkovitosti in rezultatom, vidiki, potrebe in težave posameznic in posameznikov pa so bili povsem zanemarjeni. Zato so bili (nekdanji) delavci in delavke prepuščeni sami sebi, ko so se soočali z izgubo dela, socialnega sveta in vrednot, ki jih je omogočala tovarna, ter z resnimi posledicami te izgube.

Osredotočanje na doživetja in občutke tekstilnih delavk je pomemben vidik in prispevek pričujoče monografije, s katerim avtorica nadgrajuje svoje dosedanje raziskave dela v tekstilni industriji. Avtorica doživljanja svojih sogovornic obravnava v povezavi s sodobnim neoliberalnim preoblikovanjem in z zgodovinsko zaznamovanimi procesi. Piše o psiholoških in telesnih doživljanjih izgube, ki je bila strukturno zaznamovana. Ob tem, in to je izjemno pomembno, čustvene odzive nekdanjih delavk in delavcev jemlje kot družbeno in politično relevantne ter prepričljivo dekonstruira prevladujoče družbene naracije, ki so čustveno odzivnost delavk v javnosti interpretirale v povezavi s spolom, starostjo in razredno pripadnostjo. Občutke izgube,

* Tanja Petrović, dr. jezikoslovja, znanstvena svetnica, redna profesorica, ZRC SAZU, Inštitut za kulturne in spominske študije; tanja.petrovic@zrc-sazu.si.

šoka, žalosti in jeze povezuje s spreminjenimi zaposlitvenimi in socialnimi politikami, z neoliberalnim preoblikovanjem idejnih svetov, s pozivi po kognitivno-ideološkem, telesnem in čustvenem preoblikovanju ljudi, in ne kot izolirane, ekscesne odzive že mar-

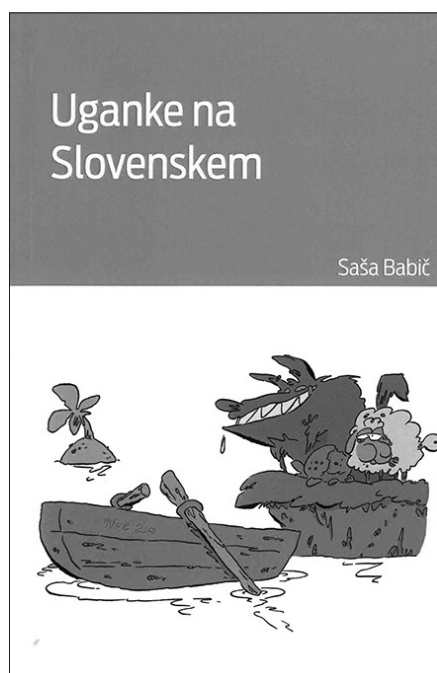
ginaliziranih družbenih subjektov. Na ta način avtorica pomembno posega v prevladujoče pristope v raziskovanju zgodovine industrijskega dela in svetov, ki jih je to delo oblikovalo.

Monografija Nine Vodopivec *Tu se ne bo nikoli več šivalo: Doživljanja izgube*

dela in propada tovarne je pomemben prispevek k študijam zgodovine dela, študijam spola in ustne zgodovine, zlasti zaradi poudarjanja afektivne razsežnosti družbeno-ekonomskih procesov, povezanih z industrializacijo in deindustrializacijo.

SAŠA BABIČ; Uganke na Slovenskem.

Založba ZRC (efka), Ljubljana 2021, 167 str.

Monografija *Uganke na Slovenskem* je prvo slovensko delo, ki se sistematično posveča žanru ugank v slovenščini. Avtorica je svoje znanje in izkušnje s področja slovenske slovstvene folkloristike in paremiologije obogatila s poznavanjem raziskovalnih pristopov k ugankam po svetu, pri čemer ji je, kot v uvodni zahvali izpostavi sama, dodatno pomagalo sodelovanje z raziskovalci iz Estonskega literarnega muzeja. Prvo poglavje je posvečeno strukturi ugank. Avtorica natančno opiše tipično dvodelnost ugank z opisom

oziroma vprašanjem in odgovorom, pogoste slogovne postopke v opisu, retorične figure in dvodelnost objekta ugank (metaforičnega opisa in njegove ustreznice v odgovoru). Opiše tudi različne vidike dveh udeležencev (zastavljavca in uganjevalca) ter zgradbo ugankarskega dogodka. Z jezikoslovnega vidika je posebej zanimivo s primeri dobro podprto poglavje o pretvorbah med ugankami in drugimi žanri slovstvene folklorne, ki se vpisuje v širšo temo paremioloških in frazeoloških pretvorb. V drugem in tretjem poglavju se s pomočjo Saše Babič sprehodimo tako skozi zgodovino ugank kakor tudi skozi zgodovino raziskovanja ugank po svetu in pri nas. Jedro knjige predstavlja podrobno in dobro strokovno utemeljena kategorizacija slovenskih ugank. Uganke se delijo v prvi vrsti na avtorske in folklorne. Bistvena pa je delitev na pravo uganko in preostale tipe ugank oziroma njim sorodne žanre: seksualne uganke, uganke za reševanje življenja, šaljiva vprašanja, parodične uganke, logična vprašanja, risane uganke, modra vprašanja in ugibalne igre. Kot poudarja Saša Babič, prava uganka primerja predmet s popolnoma drugim predmetom, pri čemer je lahko drugi predmet eksplicitno poimenovan ali pa le nakazan, bistvo prave ugank pa je v presenečenju ob rešitvi, ki je smiselna in ustreza opisu v uganki.

Avtorica v nadaljevanju predstavlja dvojno razvrstitev pravih ugank. Najprej jih razvrsti po tematiki, ki jo uganka uporablja za svoj opis: opisi z značilnostmi pojavov, stvari in živih bitij, opisi z živalmi, opisi z motivom človeka, rastlin, materialnega sveta in naravnih pojavov. Nato prave ugank razvrsti glede na motiv odgovorov ugank: živali, človek in deli telesa, rastline in njihovi deli, prostor in čas, vremenski in nebesni pojavi ter predmetni svet. Ena izmed pomembnih ugotovitev knjige je, da je danes glede na terenske raziskave malo pravih ugank, namenjenih odraslim. Sodobne prave ugank so namenjene otrokom in so, kot ugotavlja Saša Babič, večinoma avtorske, med odraslimi pa pogostejše krožijo šaljiva vprašanja. Na splošno so, kot poudarja avtorica, danes ugank del humornega sveta; izgubile so nekdanjo obredno funkcijo, funkcijo preskušanja sogovornika.

Klasifikacija se nadaljuje s seksualnimi ugankami, ki so podtip pravih ugank, ker so jim po načinu zastavljanja podobne, ločijo pa se po kontekstu rabe in po tem, da se zastavljajo izključno med odraslimi in v humorne namene. Značilno je, da v sodobnem času seksualne ugank prehajajo v šaljiva vprašanja, ki posredno ali neposredno tematizirajo intimne predele telesa ali spolne odnose, pogosto pa so žaljiva do nasprotnega spola. Na kratko je predstavljen tudi

* Matej Meterc, dr. slavistike, znanstveni sodelavec, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša; matej.meterc@zrc-sazu.si.